

СЕМАНТИКА

УДК 811.81'42

DOI 10.31651/2076-5770-2018-2-3-10

ORCID 0000-0002-5711-7045

СЕЛІВАНОВА Олена Олександрівна,
 доктор філологічних наук, професор,
 завідувач кафедри теорії та практики перекладу
 Черкаського національного університету
 імені Богдана Хмельницького
e-mail: oselivanova@ukr.net

ПРОБЛЕМА ЗНАЧЕННЯ В МОВОЗНАВСТВІ

У статті розглянуто дискусійну проблему дефініції значення, яка залежно від методологічних засад дослідження отримала в мовознавстві кілька аспектів: онтологічний, гносеологічний, логічний, реляційний, семіотично-реляційний, психологічний, інформаційний, енциклопедичний тощо. Встановлено кілька причин наявності множинних дефініцій значення. Такими є методологічний плюралізм й еkleктичність підходів до аналізу лінгвістичних явищ; відсутність однозначного тлумачення термінів предмета, поняття, концепту; звуження або розширення об'єкта семасіології (від слова до тексту); протиріччя між конвенційно закріпленим в колективній етносвідомості й індивідуальним змістом, а також розмежування мовного й мовленнєвого статусу значення. Висвітлено також проблему співвідношення значення та смислу. Надано дефініцію значення як конвенційно закріпленої за певною мовною формою інформації, набутої на підставі колективного й індивідуального пізнавального та мовного досвіду носіїв мови, що в мовленні репрезентує відповідний фрагмент, актуальний для конституційного оточення.

Ключові слова: значення, смисл, знак, концепт, референт, ментальний лексикон.

Постановка проблеми. Значення є об'єктом лінгвістичної семантики й суміжних із нею галузей мовознавства, а також логіки, філософії, психології, соціології і т. ін. Проблема значення є однією з найбільш складних і дискусійних у гуманітарних галузях науки.

Свого часу Л. Виготський стверджував, що для офіційної науки значення є такою ж невідомою величиною, як зворотний бік Місяця, а за влучним висловом Е. Бенвеніста, «що тільки не робилося з метою не брати до уваги значення [...], марні сподівання. Воно, як голова Медузи, скрізь у центрі мови зачаровує тих, хто його спостерігає» [1, с. 443]. В. Звєгінцев порівнював значення з Попелюшкою, яка перетворилася на можновладну принцесу, до якої сьогодні в міру власних сил приносять знаки поваги всі сучасні лінгвісти. У. Вейнрейх у своїй книзі назвав параграф про значення «Станом нашого невігластва». Л. Блумфілд узагалі вважав, що лінгвістична наука не може надати опису значенню за критеріями науковості. Скептицизм щодо можливості виокремлення фіксованого значення слова висловлює Дж. Ейтчисон: «Значення слів – це не мертві комахи, які можна приколотися шпильками, а живі метелики, що невловимо кружляють біля нас, або риби, які вислизують із рук, коли здається, що їх спіймали» [2, с. 14]. У психолінгвістиці, на думку О. Залевської, шлях до інтерпретації цього складного і багатовимірного феномена прокладають «через подолання численної кількості купин, ям, вибоїн; він пройдений лише частково» [3, с. 97].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще у 1923 р. К. Огден й А. Ричардс у праці «The Meaning of Meaning» виокремили близько 16 дефініцій значення. Сьогодні тлумачень значення значно більше. Залежно від теоретичних засад досліджень значення отримує різні аспекти кваліфікації:

онтологічний, що проектує значення на предмети, явища, ознаки реального світу (у «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» значення кваліфіковане як «зміст слова,

що відображає у свідомості й закріплює в ній уявлення про предмет, ознаку, процес, явище»; подібний підхід спостерігаємо у В. Виноградова, В. Звєгінцева, Т. Ломтева, В. Гака, М. Жинкіна й ін. У представників німецької школи «Слів и речей» цей аспект набуває крайньої форми: «У кожний окремих статичний момент позначення збігається зі словом, тоді як його значення – з річчю». Позитивістськи орієнтовані дослідники обов'язковим корелятом значення вважали референт (=денотат), тобто предмет дійсності);

гносеологічний, що пов'язує значення зі сферою уявлень, ідей, думок, понять як результатів інтеріоризації світу носіями певної мови (Г. Пауль кваліфікував узуальне значення як всю сукупність уявлень, що складають для члена мовної спільноти зміст слова; М. Нікітін розглядає значення «як концепт, що актуалізується у свідомості як інформаційна функція іншого концепту, який актуалізує саме цей» [4, с. 65]);

логічний із властивим йому прирівнюванням значення до поняття за умови встановлення істинності шляхом логічного числення (О. Смирницький трактував значення як «поняття, оформлене відповідно до системи мови, простіше – як поняття в мовному оформленні»);

реляційний, що пов'язує значення з акустичним образом мовного знака (згідно з концепцією Ф. де Соссюра) або з відношенням слова-знака до інших слів-знаків у мовленні (Л. Вітгенштейн уважав значення його вживанням у мові, В. Звєгінцев розглядав його під кутом зору потенційної сполучуваності (валентності) з іншими словами, що підпорядковане правилам діючої норми; В. Левицький уніс до цього аспекту когнітивну складову: значення – «це набуті на підставі досвіду (у процесі діяльності) *знання* (виділено мною – О. С.) про сукупність мовних і немовних ситуацій вживання слова» [5, с. 68]);

семіотично-реляційний аспект орієнтує дефініцію значення на його зв'язок із мисленням й інтеріоризованою дійсністю: лексичне значення розглянуто як відношення слова, знака до поняття, уявлення, предмета, референта, ситуації його вживання, соціальної культури, типових компонентів ситуації та до інших знаків (Р. Будагов, А. Шафф, Ю. Найда, Дж. Фьорс, Ч. Фриз та ін.);

психологічний аспект, згідно з яким значення трактують як складне психічне (духовне) явище, що має дві сторони – індивідуальний зміст і колективний досвід, – або як складну психічну сутність, феномен, пов'язаний із чуттєво сприйнятим символом (Х. Кронассер, Л. Вайсгербер, С. Ульманн, Г. Стерн, О. Смирницький, Т. Григор'єва й ін.);

інформаційний, що ототожнює значення з інформаційною функцією мовних одиниць (М. Голлідей, О. Селіверстова, М. Степанова, Ф. Джордж та ін.);

енциклопедичний, який розмежовує мовний статус значення й енциклопедичне (концептуальне) знання або ототожнює перше з енциклопедичними знаннями.

Метою статті є з'ясування причин дискусії навколо дефініції значення й вироблення власного тлумачення цього складного феномена мови.

Виклад матеріалу. Узагальнюючи наявні семантичні теорії, Л. Васильєв пропонує два напрями тлумачення значення: 1) як психологічної сутності, що співвідноситься із предметами, уявленнями, емоціями, поняттями; 2) як реляційної сутності, відношення знака до предмета (денотативне значення), поняття (сигніфікативне), акту мовлення (прагматичне), ситуації вживання (стилістичне) і до інших мовних знаків (структурне) [6, с. 67]. Дослідники розглядають ці два напрями як відображальний і реляційний. Однак відображальні теорії не є однорідними й диференціюються залежно від способу відображення, який залежить від обраної семіотичної концепції і, врешті-решт, від методологічних засад науковців.

Жорстку відображальну концепцію значення представлено у «Словнику сучасної лінгвістики» А. Загнітка: «значення – це пов'язаний з певною мовною одиницею у свідомості носіїв мови узагальнений образ певного об'єкта, ситуації, факту, події; відображення предмета дійсності у свідомості, що стає фактом мови внаслідок установаження постійного і нерозривного зв'язку з певним звучанням, з яким воно реалізується» [7, с. 334]. У цій дефініції попри те, що значення ототожнюється з образом у

свідомості, воно прив'язане безпосередньо до дійсності, але такий зв'язок відсутній у значень абстрактних імен, семантиці стереотипів, символів, міфологем. Намагання поєднати відображальний і реляційний аспекти характерне для дефініції значення у словнику І. Штерн: значення дослідниця трактує як «відношення між мовним об'єктом та фрагментом реальності, що відображає цей мовний об'єкт, а також відношення між певним мовним об'єктом і іншими мовними об'єктами» [8, с. 139]. Однак у такому тлумаченні постульовано взагалі безпосередній зв'язок значення мовної одиниці з реальністю, а відношення між мовними об'єктами, очевидно, проєктуються на значення висловлення.

М. Алефіренко розглядає недоліки деяких відображальних теорій і називає головним із них те, що прямий зв'язок значень зі знаннями про зовнішню дійсність призводить до глобальності та масштабності поняття «значення», оскільки знання про зовнішню дійсність не є постійними, тобто вони мають незакінчений і недовершений характер [9, с. 147]. Дослідник уточнює поняття відображення: «в мовному значенні фіксуються не іменовані предмети і їхні відношення, а їхнє відображення у свідомості носіїв мови». Проте і в такій, за словами М. Алефіренка, «методологічній формулі сучасної семасіології» криється суперечність, що полягає, по-перше, у специфіці відображальної здатності колективної й індивідуальної свідомості, по-друге, у неможливості відображення того, чого немає у світі дійсності; по-третє, у здатності мови створювати хибне, викривлене «відображення» світу, відповідне колективному чи індивідуальному уявленню про стан речей.

Реляційні теорії також відмінні одна від одної способом та об'єктом зв'язку, яким є предмет, поняття, річ, учасники спілкування, сфера чи ситуація вживання знака, культура тощо. Абсолютизація реляційної природи значення здебільшого призводить до звуження або необґрунтованого розширення обсягу значення. Виникає навіть прагнення надати значенню статусу окремого знака (О. Лосев), або прирівняти до знакової одиниці мови сам зв'язок між мовними одиницями (див. концепцію монемі А. Мартіне). Саме тому М. Алефіренко цілком слушно вважає, що дефініція значення на підставі відношення є необґрунтованою: «Відношення знака до предмета є функцією знака. Тому ототожнювати «відношення» і «значення» – це, на думку Б. Головіна, все одно, що називати наслідок причиною». Тим самим, відображальний і реляційний аспекти однаково не спроможні пояснити феномен значення і містять глибокі внутрішні суперечності.

У сучасній когнітивній семантиці існує чимало різних підходів до значення і способів його моделювання (сіткова модель Р. Ленекера, дворівнева інтерпретаційна модель М. Бірвіша, ментальна модель Ф. Джонсона-Лерда та ін.). Найбільш реалістичним серед них ми вважаємо моделювання значення як «концепту, зв'язаного знаком» (М. Нікітін), тобто формою знака, зважаючи на його білатеральність. Цікаві спостереження над еволюцією теорії значення у світовій лінгвістиці викладені у фундаментальній праці італійського лінгвіста Тулліо де Мауро «Вступ до семантики». Дослідник висловлює, на наш погляд, на той час революційну думку, що значення – це енграма або відкладене у пам'яті: «Якість наших знань про семантику значно покращиться, якщо ми не розглядатимемо значення як функції мовних форм, як свого роду *virtus significativa*, як здатність позначувати, притаманну їм внутрішньо; їх варто вважати результатом і функцією семіотичної діяльності, мовної поведінки людини, яка діє в межах тієї історичної спільноти, до якої її залучено завдяки насамперед семантичній солідарності» [10, с. 17-21]. Отже, значення, на його думку, дорівнює інформації, яка актуалізується у свідомості мовців під час сприйняття знака на підставі конвенції носіїв природної мови. Подібні погляди на співвідношення значення слова та знань про певний об'єкт, закріплених за словом, зумовили наукову дискусію між прихильниками принципового розрізнення значення та знання і їхнього повного ототожнення.

Із появою когнітивних досліджень семантики мови більшої ваги набуває друга позиція. Й. Стернін пропонує компромісний варіант вирішення проблеми й наголошує: «Лексичне значення не є якоюсь особливою сутністю, відмінною від енциклопедичного

знання про предмет, воно є частиною останнього, загальновідомою для колективу мовців. Лексичне значення слова, яке трактується як закріплене за знаком відображення дійсності, є стислим, концентрованим, загальновідомим знанням про предмет номінації, притаманним суспільству в конкретний момент його розвитку» [11, с. 16]. Хоч дослідник й обирає ключовим словом дефініції знання, він не зміг остаточно позбавитися від обов'язковості зв'язку значення з дійсністю. Крім того, на нашу думку, потребує уточнення сам термін «енциклопедичний», оскільки таке знання не є відомим пересічним носіям мови, широкому загалу. Тому незрозумілим видається те, який саме фрагмент енциклопедичного знання складає лексичне значення. Більш обґрунтованим, на наш погляд, є розгляд А. Вежбицькою структури концепту як знань про предмет, що складаються з концепту-максимуму, мінімуму й енциклопедичного додатку. Лексичне значення не є частиною енциклопедичних знань, а навпаки, вони можуть актуалізуватися у значенні через потребу контексту.

Відсутність термінологічно усталеного тлумачення значення пояснюється ще кількома причинами. Першою є суто методологічна, що зумовлює множинність дефініцій значення різними поглядами на співвідношення мови, свідомості й дійсності, ставленням дослідників до відображальної чи репрезентативної природи мовних знаків, розглядом унілатеральної чи білатеральної природи мовного знака. Це суттєво впливає на трактування природи та статусу значення в мові й у мовному знакові.

Другою причиною є термінологічна, що пояснює багатозначність термінів наявні в науковій літературі невідповідності, пов'язані зі співвідношенням значення й поняття, значення та концепту, значення і предмета, значення й речі.

Третя причина впливає із протиріччя у визначенні предмета семасіології: значення розглядають здебільшого на рівні слова, деякі дослідники приписують значення іншим рівневим одиницям мовної системи: морфемі, реченню, тексту і навіть фонемі. На думку В. Левицького, одним із перших відійшов від традиційного розуміння семасіології як науки про значення слова російський лінгвіст М. Нікітін: «Поза всяким сумнівом, зроблено це під впливом праць зарубіжних лінгвістів – Ф. Палмера, книгу якого (з передмовою та коментарями) М. Нікітін видав у 1982 р., і Дж. Лайонза» [5, с. 52]. М. Нікітін подав нову дефініцію семасіології як науки, що вивчає значення мовних одиниць різних рівнів і забезпечує цілісний, узагальнений і системний розгляд проблематики мовного значення [4, с. 4-5]. Таке розширення предмета семасіології переводить її на новий відцентровий рівень досліджень і перетворює значення на наскрізний параметр в рівневій ієрархії мовної системи. Намагання подолати лексоцентризм традиційної семасіології сприяють пошукам її предмета саме на такому наскрізному змістовому рівні, що корелює з планом форми мови як знакової системи.

Четвертою причиною розмаїття тлумачень значення є протиріччя між індивідуальними смислами та конвенційним змістом, закріпленим у колективній свідомості носіїв мови. О. Залевська слушно зауважує, що «перенесення до фокусу уваги специфіки значення як надбання індивіда потребувало перегляду логіко-раціоналістичного тлумачення значення, яке стало звичною та стійкою традицією» [3, с. 97]. Це протиріччя знімається застосуванням у семантичній теорії феноменологічних постулатів про співвідношення речей об'єктивного світу і пізнання їх суб'єктом-людиною, а також про інтенційність зовнішнього та внутрішнього сприйняття. Е. Гуссерль наголошував, що «очевидними є можливості встановлення взаєморозуміння, а значить, це можливості того, що світи досвіду, фактично відокремлені, завдяки взаємозв'язкам актуального досвіду сформувалися, створивши єдиний інтерсуб'єктивний світ, корелят єдиного світу розумів» [12, с. 17]. Не випадково, коментатор теорії інтенційності Е. Гуссерля В. Петров цілком слушно зазначає, що «розмежування ноєматичного змісту та ноєматичного корелята проливає нове метафізичне світло на класичну проблему значення – світло, яке їй таке необхідне після жорсткої логіко-семантичної атмосфери сімдесятих років» [12, с. 11-12]. Це «метафізичне світло» і є

підґрунтям для розв'язання суперечності між індивідуальним та колективним знанням, репрезентованим у певному мовному символі. Ноематичний корелят і є тим колективно усвідомлюваним значенням, яке дає змогу носіям мови спілкуватися і розуміти один одного. Ноематичний зміст є індивідуальним значенням і містить окреслений корелят.

У. Матурана спробував розв'язати це протиріччя, вказавши на наявність у суб'єкта, який пізнає, здатності до пізнання: «Знання як переживання – це дещо особистісне і приватне, що не може бути передане іншому. Те, що, як вважають, може бути передане, тобто об'єктивне знання завжди повинне створюватися самим слухачем: слухач розуміє, причому враження, мовби об'єктивне знання передане йому, виникає лише у тому випадку, коли він готовий зрозуміти». Транспонуючи феноменологічну теорію пізнання на проблему значення, когнітивна семантика позбулася тягаря індивідуальних смислів і припустила можливість моделювання універсальних чи етнічних структур репрезентації знань як корелятів конвенційно закріплених за знаками значень. Отже, значення стало психоментальним фрагментом колективної етносвідомості, конвенційно закріпленим за певною мовною формою, завдяки чому воно існує в індивідуальній свідомості в різних способах застосування і має здатність до прирощення. Таким чином, традиційний аспект тлумачення значення в когнітивній лінгвістиці став неактуальним: воно опинилося поза діадою «когніція – мова». Когнітологи пояснювали це тим, що у зв'язку з активізацією розробок проблем значення та смислу, співвідношення значення й концепту в сучасній лінгвістиці, семантичні сутності в мові стали ототожнюватися з концептами, які отримали вербалізацію [13, с. 54-55]. Це призвело до ігнорування значення як такого за умови повної абсолютизації когнітивних структур і не посприяло розв'язанню проблеми дефініції значення.

П'ята причина ускладнень із кваліфікацією значення полягає в розмежуванні його мовно-системного й мовленнєвого характеру. Ще Л. Виготський відзначав, що думка не виражається у слові, а здійснюється у ньому. Л. Вітгенштейн небезпідставно вважав, що значення слова є його вживанням (таке тлумачення значення було поширеним у позитивістськи орієнтованих лінгвістичних дослідженнях). О. Потебня писав, що значення слова можливе лише в мовленні: вилучене зі зв'язку слово є мертвим, не функціонує й не виявляє ані своїх лексичних, ані формальних властивостей, оскільки їх не має. Але в мовленні значення представляє лише певний фрагмент, а інші фрагменти залишаються неактуалізованими. У цьому й полягає протиріччя, яке можна зняти шляхом обґрунтування природи знака в мовленні (актуального, а не віртуального). Актуальний знак зв'язує формою той зміст, якого потребує його контекстне оточення й ситуація мовлення. У цілісній структурі значення в контексті фокусується лише відповідна його частина, інша частина стає неактуальною.

У такому випадку виникає проблема розмежування значення і смислу, розглянута багатьма семасіологами, поставлена ще І. Бодуеном де Куртене. Лінгвісти вбачали відмінність значення і смислу: 1) у віднесенні першого до мови, а другого – до мовлення; 2) в ототожненні значення з поняттям, смислу – з концептом; 3) в обмеженості значення й необмеженості смислу; 4) у кваліфікації значення як способу, а смислу як мети; 5) у протиставленні узагальненого аспекту значення індивідуальному аспектові смислу; 6) у трактуванні значення як системної, уніфікованої, нормативної, соціально-історичної постійної величини, мовної категорії, а смислу – як категорії мовленнєвої семантики, ситуаційно й контекстуально зумовленої (О. Бондарко, М. Алефиренко, Е. Сулейменова й ін.). На думку О. Леонтьєва, значення – це узагальнене відображення дійсності, що стало частиною моєї свідомості; особистісний смисл – це відображення дійсності залежно від мотивів, інтенції комуніканта [14, с. 50]. Значення, на відміну від смислу, прив'язане до мовних одиниць, є елементом мовної системи, конвенційним для всіх носіїв мови, хоч реалізується й у мовленні та становить ядро індивідуальних смислів. Подібний погляд поділяв й О. Лурія, який уважав смисл індивідуальним значенням слова, залежним від ситуації спілкування, хоч у такому розумінні також криються окреслені вище суперечності.

У сучасній семантиці існує кілька напрямів дослідження специфіки значення індивіда: асоціативний, параметричний, ознаковий, прототипний, ситуаційний тощо.

Смисл, як вважають деякі лінгвісти, об'єднує значення з немовним змістом: образами, енциклопедичними, ситуативними екстралінгвальними знаннями, мовленнєвими конотаціями (Н. Слюсарєва). Структура смислу, як зазначають деякі психолінгвісти, є подвійною. Вона містить об'єктивно-суспільний і суб'єктивно-особистісний смисл: перший привласнюється індивідом, а другий формується у процесі спілкування й реалізується в певному контексті та ситуації (І. Зимня). Г. Гійом у своїй психосистематичній теорії подає синтез системного й функціонального підходів: у мовленнєвій діяльності інтегруються ознаки семасіологічного (системного) та смислового (мовленнєвого) значень (пор. положення 1892 р. Г. Фреге «ідеальне у тексті складається не лише зі значень, а й зі смислів»). М. Алефіренко також кваліфікує мовленнєвий смисл як особистісно орієнтоване використання системного значення в мовній свідомості комунікантів. Казахська дослідниця Е. Сулейменова надає смислові такі ознаки: 1) відсутність прямого вияву; 2) інваріантність; 3) актуальність, ситуативність і суб'єктивність; 4) вербальну та паравербальну репрезентацію; 5) відсутність повної експлікації; 6) неможливість адекватного та повного сприйняття; 7) універсальний, надмовний характер; 8) динамічність, що виявляється у відбитті всіх змін у концептуальній системі [15, с. 145-146].

На наш погляд, проблема розмежування значення і смислу також не може бути однозначно вирішеною, що зумовлене розбіжністю загальних теоретичних засад дослідників у розгляді ними співвідношення мови та свідомості, значення й концепту, знака та значення тощо.

Висновки та перспективи дослідження. Узагальнивши наведені вище причини та підходи до значення і смислу, ми пропонуємо тлумачення *значення* як конвенційно закріпленої за певною мовною формою інформації, набутої на підставі колективного й індивідуального пізнавального та мовного досвіду носіїв мови, що в мовленні репрезентує відповідний фрагмент, актуальний для конситуаційного оточення [16, с. 185; 17, с. 101]. На нашу думку, смисл відрізняється від значення особистісним інформаційним додатком, що формується у свідомості окремої людини в результаті її життєдіяльності. Смисл актуалізується і в мовленні постільки, поскільки в мовленні людина репрезентує не лише конвенційно закріплене за одиницею значення, а й власну словесно-зображальну специфіку.

Список використаної літератури

1. Бенвенист Э. Уровни лингвистического анализа / Э. Бенвенист // Новое в лингвистике. – М. : Прогресс, 1965. – Вып. 4. – С. 434–449.
2. Aitchison J. Words in the mind : An introduction to the mental lexicon / J. Aitchison. – Oxford : Basil Blackwell, 1987. – 230 s.
3. Залевская А. А. Введение в психолінгвістику / А. А. Залевская. – М. : Российский гуманитарный университет, 2000. – 382 с.
4. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / М. В. Никитин. – М. : Высшая школа, 1988. – 166 с.
5. Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2006. – 512 с.
6. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика. Учебное пособие / Л. М. Васильев. – М. : Высшая школа, 1990. – 76 с.
7. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: У 4-х т. / А. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 402 с.
8. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник / І. Б. Штерн. – К. : АртЕк, 1998. – 336 с.
9. Алефіренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке. Учебное пособие / Н. Ф. Алефіренко. – М. : Флинта; Наука, 2005. – 416 с.
10. Мауро Т. де Введение в семантику / Т. де Мауро. – М. : Дом интеллект. кн., 2000. – 234 с.
11. Стернин И. А. Лексическое значение и энциклопедическое знание // Аспекты лексического значения / И. А. Стернин. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1982. – С. 10—17.
12. Язык и интеллект / Пер. с англ. и нем. языков; под общ. ред. В. И. Герасимова и В. П. Нерознака. – М. : Прогресс, 1996. – 416 с.

13. Jackendoff R. Sense and Reference in a Psychologically Based Semantics / R. Jackendoff // Talking minds. – Cambridge : CUP, 1984. – P. 49–72.
14. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 287 с.
15. Сулейменова Э. Д. Понятие смысла в современной лингвистике / Э. Д. Сулейменова. – Алма-Ата : Мактеп, 1989. – 169 с.
16. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
17. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова : Підручник / МОН України. 2-е вид., випр. і доп. – Черкаси, 2017. – 890 с.

References

1. Benvenist, E. (1965). The levels of linguistic analysis. *New in linguistics*. Moscow: Progress. Vol. 4. (in Russ.)
2. Aitchison, J. (1987). *Words in the mind: An introduction to the mental lexicon*. Oxford: Basil Blackwell. (in Engl.)
3. Zalevskaya, A. (2000). *Introduction of Psycholinguistics*. Moscow: Publishing of Russian humanitarian university. (in Russ.)
4. Nikitin, M. (1988). *The bases of linguistic theory of meaning*. Moscow: High school. (in Russ.)
5. Levitsky, V. (2006). *Semasiology*. Vinnitsa. (in Russ.)
6. Vasylyjev, L. (1990) *Modern linguistic semantics*. Moscow: High school. (in Russ.)
7. Zagnitko, A. (2012). *Dictionary of modern linguistics: concepts and terms*: In 4 vol. Donetsk: DonNu. (in Ukr.)
8. Stern, I. (1998). *Chosen topics and lexicon of modern linguistics. Encyclopaedic dictionary*. Kyiv: ArtEk, 1998. (in Ukr.)
9. Alefirenko, N. (2005). *Modern problems of science about a language. Train aid*. – Moscow: Phlinta, Science. (in Russ.)
10. Mauro de, T. (2000). *Introduction of semantics*. Moscow: Progress. (in Russ.)
11. Sternin, I. (1982). *The lexical meaning and encyclopaedic knowledge*. In Aspects of lexical meaning. Voronezh : Publishing of VUP. (in Russ.)
12. *Language and intellect*. (1996). Moscow: Progress. (in Russ.)
13. Jackendoff, R. (1984). *Sense and Reference in a Psychologically Based Semantics*. In Talking minds. Cambridge: CUP. (in Engl.)
14. Leontjev, A. (1999). *The bases of psycholinguistics*. Moscow: Sense. (in Russ.)
15. Sulejmenova, E. (1989). *Concept of sense in modern linguistics*. Alma-Ata. (in Russ.)
16. Selivanova, O. (2010). *Linguistic encyclopaedia*. Poltava: Dovkillja-K. (in Ukr.)
17. Selivanova, O. (2017). *Modern linguistics: direction and problems*. Cherkassy. (in Ukr.)

SELIVANOVA Olena Oleksandrivna,

Doctor of Philological Sciences, Full Professor, Head of Department of Translation Theory and Practice, Cherkassy Bohdan Khmelnytsky National University
e-mail: oselivanova@ukr.net

PROBLEMS OF MEANING IN LINGUISTICS

Abstract. Introduction. *The problem of meaning is one of the most difficult and debatable in humanitarian branches of science and particularly in linguistics. The theoretical basis of meaning researches gets different aspects of qualification: ontological aspect that projects meaning into subjects, phenomena, features of the real world; gnoseological aspect that connects meaning with the sphere of ideas, thoughts, values, concepts as a result of world interiorization by native speakers; logical aspect with inherent in it comparison of meaning to concept provided for verification by means of logical numeration; relational aspect that connects meaning with the acoustic image of language sign or with the relation of word-sign to other words-signs in speech; semiotic-relational aspect orients the meaning definition to its connection with the way of thinking and the interiorized reality; psychological aspect is associated with meaning interpretation as a difficult mental phenomenon characterized by two-facedness – individual content and collective experience; informational aspect identifies meaning with informational function of language signs; encyclopedic aspect differentiates or identifies language status and conceptual knowledge.*

Purpose of this article is to find out reasons of discussing the meaning and suggesting interpretation of this difficult language phenomenon.

Results. *Absence of terminologically grounded definition of meaning is caused by several reasons. The first reason is methodological providing for multiplicity of the meaning definitions via different views of the correlation between language, consciousness and reality, as well as researchers' attitude to reflective or representative nature of language signs, and analysis of unilateral or bilateral nature of language signs. It seriously influences the interpretation of meaning's nature and status in language and in language sign.*

The second reason is terminological and it shows divergence in linguistic terms correlating with meaning and notion, meaning and concept, meaning and subject, meaning and thing.

The third reason is derived from contradiction in defining the subject of semasiology: meaning is usually perceived in association with word, as well as with units of the other levels in language system, such as morpheme, sentence, text, or even phoneme.

The fourth reason is a contrast between individual senses and conventional content, fixed in collective consciousness of native speakers.

The fifth reason of definitions' variety is realized through differentiation between language-systemic and speech peculiarities.

The debatable issue is the differentiation between meaning and sense. I think this issue cannot be definitely solved that is stipulated by the deviation in the basic research theoretical studies involving correlation between language and consciousness, meaning and concept, sign and meaning etc.

Conclusion. *Having summarized reasons and approaches to meaning and sense, here the definition of meaning is provided. Meaning is conventionally fixed according to a certain language form information gained on the basis of collective and individual cognitive and language experience of native speakers that represents a certain topical for situation and context fragment in speech. This paper states that sense differs from meaning by its individual informational appendix formed in individuals' consciousness as a result of livelihood. Sense is triggered in speech where individuals represent both conventionally fixed meaning and word-reflective peculiarities.*

Key words: *meaning; sense; sign; concept; reference; mental lexicon.*

Надійшла до редакції 11.09.18

Прийнято до друку 12.10.18